

V. Kościoły i kwestie wyznaniowe V. Церква і релігійні питання

Larysa Władyczenko

Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki

WSPÓŁCZESNA DZIAŁALNOŚĆ KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO NA UKRAINIE W DZIEDZINIE OŚWIATY

W artykule określono miejsce Kościołów katolickich na Ukrainie w systemie szkolnictwa podstawowego i wyższego w szkołach publicznych i prywatnych. Ukazano problemy w dziedzinie oświaty, z którymi spotykają się instytucje religijne, m.in. wprowadzenie do szkół państwowych przedmiotów o charakterze moralno-duchowym, brak możliwości założenia szkół podstawowych, brak uznania przez państwo dyplomów ukończenia wyższych szkół duchownych itp. Naświetlono współpracę Kościoła katolickiego z państwowymi instytucjami w celu rozwiązania problemów dotyczących edukacji świeckiej i religijnej na Ukrainie.

Słowa kluczowe: Kościół katolicki na Ukrainie, przedmioty wychowania duchowo-moralnego, szkoły podstawowe.

Larysa Władyczenko. Сучасна діяльність Католицької Церкви в Україні у сфері освіти.

Визначено місце Католицької Церкви в Україні в системі середньої загальної та вищої освіти на рівні державних і приватних навчальних закладів. Виділені проблемні моменти у сфері освітньої діяльності, з якими стикаються релігійні організації, які діють в Україні: впровадження в середні школи предметів духовно-морального спрямування; неможливість церквами та релігійними організаціями засновувати загальноосвітні навчальні заклади; невизнання державою дипломів вищих духовних навчальних закладів та ін. Висвітлена співпраця Католицької Церкви із державними інституціями щодо вирішення проблемних питань у співвіднесенні світської і релігійної освіти в Україні.

Ключові слова: Католицька Церква в Україні, предмети духовно-морального виховання, загальноосвітні навчальні заклади.

Larysa Władyczenko. Современная деятельность Католической Церкви в Украине в сфере образования.

Определено место Католической Церкви в Украине в системе среднего общего и высшего образования на уровне государственных и частных учебных заведений. Выделены проблемные моменты в сфере образовательной деятельности, с которыми сталкиваются религиозные организации, действующие в Украине: внедрение в средние школы предметов духовно-морального направления; невозможность религиозным организациям основывать общеобразовательные учебные заведения; непризнание государством дипломов высших духовных учебных заведений и др. Освещено сотрудничество Католических церквей с государственными учреждениями по решению проблемных вопросов в соотнесении светского и религиозного образования в Украине.

Ключевые слова: Католическая Церковь в Украине, предметы духовно-нравственного направления, общеобразовательные учебные заведения.

Larysa Władyczenko. The Current Activity of the Catholic Church in Ukraine in the Sphere of Education.

The position of the Catholic Church in Ukraine in the system of general secondary and high education at public and private schools has been defined. It has been highlighted the problem aspects in the field of education activity faced by the religious organizations functioning in Ukraine: implementation of subjects directed on spiritual and moral development; inability of churches and religious organizations to establish secondary schools; nonacceptance by the state of the high religious educational institutions diplomas etc. The cooperation between Catholic churches and state institutions on the problem questions solving in correlation of profane and religious education in Ukraine has been elucidated.

Key words: the Catholic Church in Ukraine, subjects of spiritual and moral education, secondary education institutions.

Ukraina jest krajem wielokulturowym, wieloreligijnym i światopoglądowo pluralistycznym. Na dzień dzisiejszy na Ukrainie mieszka około 13 mln osób, które reprezentują mniejszości narodowe. Według ostatniego powszechnego spisu ludności, który przeprowadzono w 2001 r., na Ukrainie zamieszkuje około 144 tys. osób deklarujących narodowość polską. Można stwierdzić, że większość Polaków mieszkających na Ukrainie jest katolikami.

Z badań przeprowadzonych w 2011 r. przez Ukraińskie Centrum Badań Ekonomicznych i Politycznych im. Aleksandra Razumkova wynika, że za katolików uważa się 8% wierzących obywateli Ukrainy¹. Wśród nich na pytanie: „Za członka jakiego wyznania uważa się Pan (Pani)?” — 7,6% respondentów zaznaczyło, że są katolikami obrządku wschodniego, a 0,4% — obrządku łacińskiego².

„Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą 2009” Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP stwierdza, że „po rozpadzie ZSRR i odzyskaniu suwerenności przez Ukrainę rozpoczął się proces odradzania się polskości [...] w wielu regionach rozpoczęto działania na rzecz obrony interesów mniejszości polskiej [...] podjęto starania o zwrot zabranych w przeszłości kościołów rzymskokatolickich. Rozpoczęło się odradzanie życia religijnego”³. Odradzanie życia religijnego Kościoła katolickiego na Ukrainie odbywało się w różnych dziedzinach, w tym w dziedzinie oświaty.

Kwestie edukacji religijnej, podobnie jak współzależność pomiędzy wykształceniem świeckim i religijnym, zajmują ważne miejsce w stosunkach między państwem a Kościołem na Ukrainie. Problem ten naświetlają prace Natalii Gawliłowej, Mikołaja Zakowicza, Tatiany Kotlarowej, Wiktorii Kriszmarel, Eugeniusza Reszetnikowa, Ludmiły Filipowicza i Witalija Chromca. Brak jednak całościowego spojrzenia na problem działalności Kościoła katolickiego na Ukrainie w dziedzinie oświaty, toteż artykuł ten ma na celu wypełnienie luki w tej dziedzinie ukraińskich studiów religioznawczych.

Celem więc artykułu jest naświetlenie działalności Kościoła katolickiego na Ukrainie w dziedzinie oświaty, tj. ukazanie, jakie Kościoły katolickie działają na Ukrainie, zapoznanie z siecią placówek Kościołów katolickich na Ukrainie, określenie poziomu działalności Kościoła katolickiego na Ukrainie w dziedzinie oświaty, ukazanie kwestii problemowych w działalności edukacyjnej instytucji religijnych działających na Ukrainie, wreszcie — naświetlenie propozycji Kościoła dotyczących usunięcia kwestii problemowych w dziedzinie rozwoju edukacji religijnej na Ukrainie.

Przede wszystkim należałoby powiedzieć, że na dzień 1 stycznia 2012 r., zgodnie z informacją Departamentu ds. Religii i Narodowości Ministerstwa Kultury Ukrainy, na Ukrainie zarejestrowano 55 różnych wyznań, w ramach których działa 36 500 wspólnot⁴. Dla porównania, 1 stycznia 1992 r. (przypomnijmy, że Ukraina zdobyła niepodległość w 1991 r.) na Ukrainie działało 13 217 jednostek instytucjonalnych kościołów (związków wyznaniowych).

Analiza dynamiki rozwoju sieci placówek religijnych w okresie niepodległości Ukrainy świadczy o wzroście wszystkich jej części składowych. Oznacza to, że w ciągu dziewiętnastu lat niepodległości nastąpił ponad dwuipółkrotny wzrost, jeśli chodzi o strukturę instytucjonalną ruchów religijnych.

Ponad 94% zarejestrowanych na dzień dzisiejszy wyznań religijnych na Ukrainie to wspólnoty chrześcijańskie. Większość z nich stanowią wspólnoty prawosławne (50,5%), na drugim miejscu są protestanci — 24,5%, na trzecim są katolicy — 13,8%.

Do katolickiego wyznania na Ukrainie na dzień dzisiejszy zalicza się Ukraińska Grecko-Katolicka Cerkiew i Kościół rzymskokatolicki. Wymienione instytucje katolickie na Ukrainie posiadają odrębne struktury hierarchiczne i mają swoje historyczne i kulturowe osobliwości, jednak wszystkie pozostają w pełnej jedności ze Stolicą Apostolską (papieżem w Rzymie) i między sobą.

Wśród tych instytucji katolickich największą jest Ukraińska Grecko-Katolicka Cerkiew (dalej: UGKC), która została utworzona w wyniku unii brzeskiej w 1596 r., podpisanej przez Stolicę Apostolską i hierarchię Kijowskiej Metropolii, i zlikwidowana w czasach Związku Radzieckiego po II wojnie światowej. W 1989 r. Cerkiew ta była oficjalnie zalegalizowana na Ukrainie. Głową UGKC jest Światosław Szewczuk, arcybiskup większy, a jego siedzibą jest miasto Kijów (od 2011 r.).

¹ Badania socjologiczne prowadzone w różnych okresach niepodległości Ukrainy dotyczące samoidentyfikacji religijnej obywateli Ukrainy świadczą o wysokim odsetku osób religijnych: 1991 r. — 48%, 2000 r. — 57,8%, 2003 r. — 60%, 2006 r. — 74,7%, 2008 r. — 86,4%.

² Церковно-релігійна ситуація і державно-конфесійні відносини в Україні: підсумки десятиліття, тенденції і проблеми (аналітична доповідь Центру Разумкова), „Національна безпека і оборона”, 2011, № 1-2 (119-120), s. 40.

³ Ukraina. Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą 2009, red. K. Sawicki et al., Warszawa 2009, s. 242.

⁴ Wszystkie wykorzystane w artykule statystyczne dane na dzień 1 stycznia 2012 r. wzięte zostały z następującego źródła: Звіт про мережу церков і релігійних організацій в Україні станом на 1 січня 2012 року (Форма №1), [Затверджено наказом Міністерства культури України від 13 березня 2012, р. № 196], К. 2012, с. 44; Інформаційний звіт Міністерства культури України про стан і тенденції розвитку релігійної ситуації та державно-конфесійних відносин в Україні: wersja elektroniczna dostępna pod adresem: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1034%3A1&catid=51%3Astats&Itemid=79&lang=uk.

Zgodnie z ostatnimi danymi statystycznymi (stan na 1 stycznia 2012 r.) UGKC liczy 3700 wspólnot, z czego większa część działa w zachodnim regionie Ukrainy⁵ (w obwodzie lwowskim, tarnopolskim, iwanofrankowskim i zakarpackim), co stanowi 91% wspólnot, liczonych od liczby ogólnej. UGKC zajmuje dzisiaj trzecie miejsce na Ukrainie wśród wspólnot religijnych pod względem liczby wiernych.

Kościół rzymskokatolicki na Ukrainie (dalej: KRKU) istnieje od dawna. W czasie rządów radzieckich władz Kościół ten (jak i inne) prześladowano, z chwilą uzyskania przez Ukrainę wolności w 1991 r., następuje odradzanie się życia religijnego katolików obrządku łacińskiego. Przewodniczącym Konferencji Episkopatu KRKU od 22 listopada 2008 r. jest arcybiskup Mieczysław Mokrzycki, rezydujący we Lwowie.

Według stanu z 1 stycznia 2012 r. KRKU liczył 918 wspólnot. Przeważająca ich większość — 497 (54,1%) jest skoncentrowana w obwodzie lwowskim (133), chmielnickim (128), żytomierskim (121) i winnickim (115). Największą liczbę wspólnot religijnych Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie odnotowuje się w regionie północno-centralnym — 421 (45,9%), zachodnim — 405 (44,1%) i wreszcie — w regionie południowo-wschodnim — 92 (10,0%).

Doktryna społeczna Kościoła katolickiego poświęca wiele uwagi kwestii oświaty, czemu wyraz dają na przykład Kompendium nauki społecznej Kościoła, encyklika Caritas in veritate Ojca Świętego Benedykta XVI i inne dokumenty.

Mówiąc o współczesnej działalności Kościoła katolickiego na Ukrainie w dziedzinie oświaty, należy koniecznie poruszyć temat oświaty religijnej i w tym kontekście można wydzielić trzy poziomy.

Pierwszy poziom dotyczy oświaty religijnej w szkołach niedzielnych (punktach katechetycznych) przy parafiach katolickich. Zaznaczę, że „liczba niedzielnych szkół i dynamika rozwoju ich sieci ukazują m.in. aktywność odradzania się kościołów i związków wyznaniowych”⁶.

Większość (95%) szkółek niedzielnych (punktów katechetycznych) znajduje się w budynkach kościelnych. Audytorium stanowią dzieci, uczniowie szkół średnich, rodzice, którzy są katolikami lub mają pochodzenie katolickie. W tych szkołkach prowadzone są zajęcia z katechezy, liturgii, podstaw kanonicznych, historycznych i kulturowych osobliwości życia Kościoła. Prowadzone są także kursy języka polskiego.

Jednym z głównych celów Kościoła katolickiego w sferze oświaty jest kształcenie wiernych w duchu ewangelicznym. Np. Synod Biskupów UGKC w Koncepcji „Żywa parafia — miejsce spotkań z żywym Chrystusem” (2011 r.) zaznacza, że należy wychowywać „Nową generację chrześcijan, aktywnych nie tylko na polu rytualnym, ale także w codziennym stosowaniu chrześcijańskich ideałów w życiu”⁷.

Wyniki badań przeprowadzonych przez wspomniane już Ukraińskie centrum badań ekonomicznych i politycznych im. Aleksandra Razumkova pokazują, że na Ukrainie Kościół cieszy się najwyższym uznaniem jako autorytet moralny wśród wiernych UGKC (82%)⁸.

Na dzień 1 stycznia 2012 r. przy UGKC działało 1261 szkółek niedzielnych. Można zauważyć, że jedna wspólnota parafialna utrzymuje średnio 2,9 szkółek niedzielnych. Szkołki te istnieją w 23 spośród 27 obwodów Ukrainy. Najwięcej szkółek jest w obwodzie lwowskim (634), tarnopolskim (199), iwanofrankowskim (188) i zakarpackim (132), co stanowi około 91% wszystkich grekokatolickich szkółek. Nie ma ich w obwodzie kirowogrodzkim, sumskim, czerkaskim i czernihowskim, gdyż w tych obwodach jest najmniejsza liczba wspólnot Kościoła grekokatolickiego — 22 (0,5%).

W ciągu ostatnich dziesięciu lat o 50% wzrosła liczba szkółek niedzielnych przy UGKC i w związku z tym polepszył się wskaźnik liczby szkółek w stosunku do liczby wspólnot — w 2011 r. stanowił 1:3,2, w 2000 r. — 1:4,3. W ramach Kościoła kwestiami oświaty zajmuje się Komisja Synodalna Katechezy i Oświaty Chrześcijańskiej⁹.

⁵ Region zachodni obejmuje obwody: wołyński, zakarpacki, iwanofrankowski, lwowski, tarnopolski, czerniowiecki; do regionu północno-centralnego wchodzi obwody: winnicki, dnipropietrowski, żytomierski, kijowski, Kijów, kirowogrodzki, poławski, chmielnicki, czerkaski, czernihowski; do regionu południowo-wschodniego należą obwody: doniecki, zaporoski, ługański, mikołajowski, odeski, sumski, charkowski, Autonomiczna Republika Krymu i miasto Sewastopol.

⁶ Церковно-релігійна ситуація і державно-конфесійні відносини в Україні: підсумки десятиліття, тенденції і проблеми (аналітична доповідь Центру Разумкова), „Національна безпека і оборона”, 2011, № 1-2 (119-120), s. 9.

⁷ Zob.: Постанови Синоду єпископів УГКЦ, що відбувся у м. Куритиба (Бразилія) 5-10 вересня 2011 року Божого, Українська Греко-Католицька Церква: офіційна сторінка, wersja elektroniczna dostępna pod adresem: <http://www.ugcc.org.ua/1973.0.html>.

⁸ Церковно-релігійна ситуація і державно-конфесійні відносини в Україні: підсумки десятиліття, тенденції і проблеми (аналітична доповідь Центру Разумкова), „Національна безпека і оборона”, 2011, № 1-2 (119-120), s. 48.

⁹ Więcej zob. w: Р. Делятинський, Розвиток богословської освіти УГКЦ як засіб реєвангелізації („нової євангелізації”) українського суспільства, wersja elektroniczna dostępna pod adresem: <http://www.meso Eurasia.org/archives/7666>.

Przy KRKU prowadzi działalność 518 szkółek niedzielnych, co średnio stanowi 1,8 na jedną wspólnotę kościelną. Szkołki niedzielne tego Kościoła istnieją w dwudziestu obwodach Ukrainy. Najwięcej szkółek jest w obwodach chmielnickim (131), winnickim (97) i zakarpackim (80), co wynosi 308 jednostek lub 60% wszystkich szkółek rzymskokatolickich.

W okresie od 2000 r. do 2010 r. sieć szkółek niedzielnych powiększyła się o 55%, a stosunek do wspólnot kościelnych wyniósł 1:1,7 w 2011 r. i 1:4 w roku 2000.

Wskaźnik liczby szkółek niedzielnych katolików obrządku wschodniego stanowi 8,9%, a katolików obrządku łacińskiego 4,1% liczby wszystkich istniejących na Ukrainie szkółek niedzielnych różnych wyznań.

Działalność wymienionych szkółek niedzielnych na Ukrainie, gdzie odbywają się także katechezy, cieszy się popularnością, ponieważ ustawodawstwo ukraińskie zabrania w odróżnieniu od Polski nauczania religii w szkołach. Artykuł 35 Konstytucji Ukrainy mówi, że „Kościół i związki wyznaniowe na Ukrainie są oddzielone od Państwa, a szkoła — od Kościoła”, a artykuł 6 Ustawy Ukrainy „O wolności sumienia i organizacjach religijnych” mówi o tym, że „państwowe systemy oświaty na Ukrainie są oddzielone od Kościoła (związków wyznaniowych), mają charakter świecki”.

Drugi poziom dotyczy kwestii zbliżenia świeckiej oświaty z oświatą religijną w szkołach ukraińskich, co jest jednym z problemów w stosunkach państwo–Kościół na Ukrainie. Ten problem dotyczy dwóch wrażliwych kwestii, a mianowicie: wprowadzenia do szkół podstawowych przedmiotów o charakterze duchowo-moralnym i nadania kościołom prawa tworzenia szkół średnich różnych kategorii.

Jeśli chodzi o zbliżenie oświaty świeckiej z religijną, to proces ten rozpoczął się wkrótce po odzyskaniu niepodległości przez Ukrainę. Chodzi o to, żeby dzieci w szkole mogły uczyć się religii tego wyznania, do którego należą ich rodzice. W tym procesie aktywną rolę odegrali przedstawiciele istniejących na Ukrainie kościołów, w tym także Kościoły katolickie.

Można stwierdzić, że w tej dziedzinie dużo zrobiła Publiczna Rada ds. Współpracy z Kościołami i związkami wyznaniowymi przy Ministerstwie Edukacji, Młodzieży i Sportu, do której należą przedstawiciele Kościołów katolickich na Ukrainie. W wyniku działania tej Rady ówczesne Ministerstwo Edukacji i Nauki Ukrainy w lipcu 2010 r. uchwaliło program nauczania i wytyczne dotyczące stosowania programu nauczania kursu „Podstawy etyki chrześcijańskiej” dla klas 1-4 i 7-11. Tak więc w szkołach we wszystkich klasach ruszyły dobrowolne zajęcia (za zgodą rodziców) z tego przedmiotu.

Również z inicjatywy wspomnianej tu Publicznej Rady ds. Współpracy z Kościołami i związkami wyznaniowymi przy Ministerstwie Edukacji, Młodzieży i Sportu 17 listopada 2012 r. została utworzona fundacja charytatywna „Chrześcijańska edukacja”. Celem działań fundacji jest rozpowszechnianie w społeczeństwie ukraińskim edukacji chrześcijańskiej, a w szczególności wykładanie w szkołach etyki chrześcijańskiej. Założycielami fundacji „Chrześcijańska edukacja” było siedem chrześcijańskich Kościołów, w tym Ukraiński Kościół greckokatolicki i Kościół rzymskokatolicki na Ukrainie.

Wynikiem aktywności religijnych wspólnot jest to, że w szkołach państwowych wyklada się fakultatywnie przedmioty o kierunku moralno-duchowym, takie jak „Podstawy etyki chrześcijańskiej”, „Historia Biblijna i etyka chrześcijańska” lub „Chrześcijańska etyka w kulturze ukraińskiej”. Przedmioty te są wykładane w dziesięciu obwodach, przeważnie w regionie zachodnim, gdzie większość stanowią katolicy, w siedemnastu pozostałych obwodach kwestia pozostała otwartą.

Jeśli chodzi o możliwość tworzenia przez Kościoły prywatnych szkół różnych kategorii, które mogłyby wydawać dyplomy państwowe, to obecnie ustawodawstwo ukraińskie tego nie przewiduje. Pozycja Kościoła katolickiego, zaznaczona w Kompendium Nauki Społecznej Kościoła katolickiego, w tym zakresie jest następująca: „Kiedy państwo pragnie monopolu w zakresie edukacji, przekracza ono swoje prawa i pogardza sprawiedliwością [...]. Państwo działa niesprawiedliwie ograniczające liczbę prywatnych szkół. Takie szkoły świadczą usługi o charakterze publicznym, więc mają prawo do wsparcia finansowego”¹⁰.

Należy zaznaczyć, że od kilku lat wśród projektów ustaw wniesionych pod obrady parlamentu znajduje się projekt Ustawy „O wprowadzeniu zmian do niektórych ustaw Ukrainy (co do

¹⁰ Компендіум соціальної доктрини церкви, К.: Кайрос 2008, s. 161.

zakładania przez organizacje religijne placówek edukacyjnych)”, który nie uzyskał wsparcia wśród parlamentarzystów.

Aktywną działalność w kwestii rozwiązania tego problemu prowadziły zarówno Ukraińska Grecko-Katolicka Cerkiew, jak i Kościół rzymskokatolicki. Np. przy UGKC działa Komisja do spraw szkół. Do zakresu działania Komisji należy m.in. wspieranie tworzenia przez Cerkiew szkół różnych kategorii z pełnym programem nauczania. Komisja współpracuje z instytucjami państwowymi ds. edukacji, uniwersytetami i szkołami w celu poszukiwania najlepszych form kształcenia, które pomogłyby pokonać kryzys rozwoju duchowego, moralnego i intelektualnego młodego pokolenia. Komisja koordynuje działania odpowiednich komisji diecezjalnych w celu prowadzenia uzgodnionych i konsekwentnych działań w tej dziedzinie¹¹.

Otrzymanie prawa do tworzenia przez Kościoły katolickie prywatnych szkół dałoby polskiej wspólnocie na Ukrainie możliwość otrzymania edukacji zgodnie z tradycjami i w języku ojczystym. Niestety, dziś, jak zaznacza Ministerstwo Spraw Zagranicznych Polski, „Rozwój szkolnictwa polskojęzycznego i nauczania w języku polskim napotyka przeszkody ze strony władz ukraińskich, zwłaszcza lokalnych. Żadna z 5 szkół polskojęzycznych nie jest otoczona dostateczną opieką ze strony państwa ukraińskiego. Szkoły są w znacznym stopniu niedofinansowane”¹².

Trzeci poziom dotyczy oświaty w wyższych szkołach duchownych przy Kościołach katolickich na Ukrainie. Auditorium tych szkół stanowią studenci, którzy w przyszłości będą teologami, księżmi (diecezjalnymi lub zakonnymi). Zaznaczę, że żadna wyższa szkoła duchowna przy kościołach na Ukrainie w odróżnieniu od Polski nie jest finansowana z budżetu państwa.

Wyższe szkoły duchowne Kościołów katolickich rozpoczęły swoją działalność w latach dziewięćdziesiątych po uzyskaniu przez Ukrainę niepodległości, od 1990 r. — seminaria, a od 1992 r. — akademie, ponieważ Kościół potrzebował nowych osób duchownych.

Od 2000 r. liczba wyższych szkół duchownych UGKC wzrosła o trzy jednostki, jednocześnie liczba studentów spadła o 4%. Zgodnie z danymi statystycznymi na dzień 1 stycznia 2012 r. przy UGKC prowadzi działalność 16 duchowych instytucji edukacyjnych, co stanowi 7,5% wszystkich duchowych instytucji edukacyjnych istniejących na Ukrainie.

Większość z nich (15) działa w zachodnim regionie: we Lwowie i lwowskim obwodzie — 7, iwanofrankowskim — 4, tarnopolskim — 1, zakarpackim — 1. Jeszcze jeden ośrodek działa w obwodzie kijowskim. Wykaz szkół wygląda następująco: Akademia Teologiczna w Użhorodzie, Diakońsko-katechetyczne kolegium w Kołomyi, Akademia Teologiczna, Seminarium Duchowne w Iwano-Frankowsku, Archieparchialne Seminarium Świętego Ducha, Eparchialny instytut katechetyczny, Akademia Teologiczna, Wyższy Instytut Duchowny, Seminarium Duchowne we Lwowie, Zborowskie Seminarium Duchowne w Sokalu, Wasyliński Instytut w Złoczowie, Drohobyckie Seminarium Duchowne, Czortkowska Wyższa Szkoła Diakońsko-Regentska, Instytut Duchownej Edukacji Religijnej w Zborowie, Wyższe Seminarium Duchowne w Wielkiej Berezowicy. Działalność Kościoła w tej sferze kontroluje Komisja teologiczna edukacji ds. wychowania.

Od 2000 r. liczba wyższych szkół duchownych KRKU wzrosła o dwie jednostki, jednocześnie liczba studentów wzrosła o 40%.

Na początku 2012 r. na Ukrainie działało 8 rzymskokatolickich wyższych szkół duchownych. Ich liczebność w równych częściach po połowie można podzielić na centralne i zachodnie regiony: 4 w Kijowie i kijowskim obwodzie; reszta działa w chmielnickim obwodzie — 2 i po 1 (jednym) — we Lwowie i obwodzie zakarpackim.

Lista wyższych szkół duchownych katolików obrządku łacińskiego przedstawia się następująco: Katechetyczne Centrum Duchowne w Użhorodzie, Wyższe Seminarium Duchowne Świętego Serca Jezusa w Worzelu, Wyższe Seminarium Duchowne we Lwowie, Wyższe Seminarium Duchowne Świętego Ducha, Instytut Nauk Teologicznych Matki Boskiej w Gródku, Wyższy Instytut Nauk Religijnych św. Tomasza z Akwinu, Ukraiński Uniwersytet Katolicki Świętego Mikołaja, Seminarium Diecezjalne w Kijowie.

¹¹ Комісії Української Греко-Католицької Церкви, wersja elektroniczna dostępna pod adresem: http://old.ugcc.org.ua/ukr/church_in_action/commission/#7.

¹² Ukraina. Raport o sytuacji Polonii..., s. 244.

Działalność wyższych szkół duchownych na Ukrainie napotyka pewne problemy. Są to kwestie opracowania państwowego standardu nauczania teologii; uznania przez państwo dyplomów ukończenia tych szkół; zrównania w prawach studentów i wykładowców szkół świeckich i duchowych etc. Można stwierdzić, że w tej dziedzinie również dużo zrobiła Publiczna Rada ds. Współpracy z Kościołami i związkami wyznaniowymi przy Ministerstwie Edukacji, Młodzieży i Sportu.

Kolejnym wynikiem działalności Publicznej Rady jest decyzja dotycząca systemu edukacji religijnej — postanowieniem Wyższej Komisji Atestacyjnej z dnia 15 maja 2010 r. nr 273 uchwalono listę specjalizacji, z których będą prowadzone obrony prac doktorskich i habilitacyjnych z teologii.

Jednym z wariantów rozwiązania dylematu edukacji religijnej dotyczącej Kościołów katolickich jest współpraca wyższych szkół duchownych przy Kościołach katolickich na Ukrainie i wyższych uczelni świeckich, pozwalająca studentom otrzymywać państwowe dyplomy wyższego wykształcenia i jednocześnie dyplomy edukacji duchowej.

Taka współpraca istnieje obecnie pomiędzy Lwowskim Uniwersytetem Narodowym im. Iwana Franki a Instytutem Studiów Ekumenicznych Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego, tak samo jak i współpraca pomiędzy Narodowym Uniwersytetem Pedagogicznym im. Michała Dragomanowa a Wyższym Instytutem Nauk Religijnych św. Tomasza z Akwinu w dziedzinie religioznawstwa i teologii¹³.

Na koniec zaznaczę, że skutecznym mechanizmem w działalności Kościoła katolickiego na Ukrainie w dziedzinie oświaty jest współpraca między Kościołami a organizacjami pozarządowymi w zakresie organizacji spotkań naukowych (konferencji, sympozjów, szkół letnich etc.), podczas których uczestnicy mogą dowiedzieć się o katolicyzmie i zapoznać się z kulturą polską.

Reasumując, należy stwierdzić, że w dziedzinie oświaty można wydzielić trzy poziomy: oświatę religijną w szkołkach niedzielnych (punktach katechetycznych), zbliżenie świeckiej oświaty z religijną w szkołach ukraińskich i oświatę w wyższych szkołach duchownych. Na pierwszym poziomie działalność Kościoła katolickiego na Ukrainie w dziedzinie oświaty nie napotyka trudności, natomiast problemy występują na drugim i trzecim poziomie. Są one powiązane z tworzeniem przez Kościoły prywatnych szkół różnych kategorii, z opracowaniem państwowego standardu nauczania teologii, uznaniem przez państwo dyplomów ukończenia tych szkół, zrównania w prawach studentów i wykładowców szkół świeckich i duchowych etc. Dlatego Kościoły katolickie usiłują zmienić daną sytuację poprzez zmianę ustawodawstwa w sferze oświaty, aktywnie współpracują z Publiczną Radą ds. Współpracy z Kościołami i związkami wyznaniowymi przy Ministerstwie Edukacji, Młodzieży i Sportu, a wyznaniowe szkoły duchowne nawiązują współpracę ze świeckimi szkołami wyższymi.

---

¹³ Więcej zob. w: О. Кирилова, Особливості католицької освіти в Україні, w: eadem, Україна і Ватикан у розвитку вищої освіти і духовності. Збірка статей міжнародної науково-практичної конференції 31 жовтня 2008 р., Одеса, ХГЕУ 2008, s. 80.